

- Регулярно аналізувати настрої споживачів та їх ставлення до патріотичного маркетингу в Україні в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження використання патріотичної тематики при реєстрації торговельних марок та в рекламі. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41592>.
2. Sułkowski, Ł., Ignatowski, G., Stopczyński, B., & Sułkowska, J. (2022). International differences in patriotic entrepreneurship – the case of Poland and Ukraine. *Economics and Sociology*, 15(1), 297-319. doi:10.14254/2071-789X.2022/15-1/19
3. Бородій А. Сприйняття рекламного креативу під час війни URL: <https://services.google.com/fh/files/events/webinar.pdf>.
4. Маркетинг [Електронний ресурс]: навч. посіб. / Н. Іванечко, Т. Борисова, Ю. Процишин [та ін.] ; за ред. Н. Р. Іванечко. - Тернопіль : ЗУНУ, 2021. - 180 с.
5. Управління рекламним бізнесом на засадах концепції маркетингу: монографія / Куденко Н. В., Примак Т. О., Архипова Т. В., Шевченко О.Л. Київ: КНЕУ, 2012. 279 с.

Каліушко О.Ф.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка БП «Менеджмент», 1 курс

СУТНІСТЬ ТА СПОСОБИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Стрімке зростання державного боргу в Україні під час воєнного періоду та підвищення залежності від зовнішніх запозичень роблять дослідження методів його регулювання особливо актуальним. Ефективні механізми управління боргом є критично важливими для збереження фінансовою стабільності та успішного повоєнного відновлення.

Поняття «державний борг» традиційно визначається як кредитні відносини між державою як позичальником або гарантом погашення боргів та її кредиторами щодо залучення та повернення коштів. Проте його зміст не обмежений лише економічною площиною: за семантикою «державний борг» також означає моральний або громадянський обов'язок [8]. У цьому аспекті поняття державного боргу стає метафорою відповідальності держави перед кредиторами та громадянами.

З фінансово-економічної точки зору науковці, як от К. Макконел і С. Брю, визначають державний борг як «загальну суму всіх дефіцитів і позитивних сальдо бюджетів федерального уряду за вирахуванням всіх дефіцитів, які мали місце в країні» [6]. Представники класичної школи політичної економії (А. Сміт, Д. Рікардо) вважали державні позики небезпечними для національної економіки, оскільки вони спричиняли вплив капіталу та підривали добробут нації. Дозволяли позики лише у випадку війни [3]. У ХХ столітті Дж. Кейнс запропонував положення про збільшення державних витрат, які повинні фінансувати за рахунок позик через дефіцитне фінансування, що загалом стало основою компенсаційного боргового фінансування [1].

Зараз думка економістів змінилась у напрямку користі позик, якщо це внутрішні запозичення. Пояснюють так: внутрішні запозичення – це внесок у національну економіку, а не транспортування капіталу закордон як у випадку із зовнішніми позиками. Водночас є ризик «ефекту витіснення», що може впливати на ВВП у майбутньому, коли державні позики підвищують вартість кредитів і знижують інвестиційну активність приватного сектору. Наслідком цього також є витіснення альтернативних способів використання вільних ресурсів, що позбавляє споживчої вартості, яка могла б бути створена шляхом реалізації «недержавного» проекту. Таке явище знижує рівень зайнятості і гальмує економічний розвиток.

Від 14 листопада 2019 року Україна перейшла до агентської моделі управління державним боргом. Боргове агентство діє як юридична особа, але його координує Кабінет Міністрів України в особі міністра фінансів. Основна стратегія управління – нейтральна, орієнтована на внутрішні запозичення. Водночас реалізація цих цілей ускладнена повномасштабною війною, зростанням дефіциту бюджету та боргового навантаження [7]

Протягом 2000-2025 років Україна пройшла багато криз – бюджетну, інфляційну, політичну кризу 2014 року, кризу, пов’язану з COVID-19 та зараз переживає глибоку кризу через повномасштабне вторгнення росії. Усі ці фактори впливають на боргове зобов’язання, тож варто проаналізувати як змінювався розмір державного боргу України у 2020-2025 роках (рис. 1).

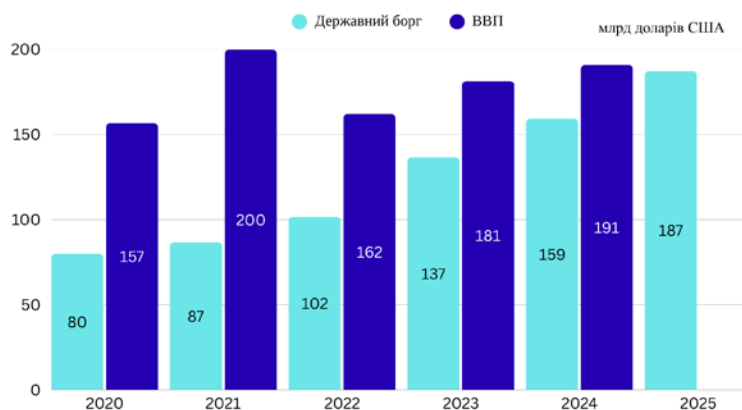

Рис. 1. Співвідношення розміру державного боргу України до ВВП у 2020-2025 роках, млрд дол. [5]

Отже, рис. 1 демонструє, що упродовж 2020-2025 рр. державний борг України зріс з 80 млрд доларів США до понад 187 млрд доларів США, тобто в 2,3 рази. Зростання зумовлене пандемією, війною з РФ, дефіцитним фінансуванням і падінням ВВП. У перспективі на 2024-2026 роки Міністерство фінансів України передбачало збільшення частки внутрішніх запозичень, залучення пільгових кредитів і грантів від міжнародних партнерів [7].

Станом на 2024 рік частка державного боргу від ВВП складала 83,25%, що свідчить про суттєве навантаження на економіку. Очікується, що частка боргу перевищить 100% ВВП вже у 2025 році [5].

Реструктуризація приватного зовнішнього боргу постає нагальним питанням майбутнього, оскільки Україні варто зберегти доступ до ринків капіталу для відновлення. Оптимальним може бути списання боргу, подовження строків погашення та мінімальних (або нульових) купонних витрат. Приватні кредитори очікують отримати вигідніші умови, проте Україна не може виплачувати стільки через вимоги МВФ [4].

На початку повномасштабної війни Україна підписала договори standstill про замороження виплат боргу приватним кредиторам (Євробонди) і офіційним (Паризький клуб + G7). У 2024 році термін першого спливу і перемовини щодо його продовження пройшли неуспішно. Тому уряд робить усе можливе, щоб забезпечити реструктуризацію боргу розміром у 23 млрд доларів. Інший standstill діє до 2027 року. Хоча у 2027 році, коли закінчиться і його термін дії, може відбутися часткове списання або інші види конверсії офіційного боргу [2]

Отже, державний борг є невід’ємним елементом фінансової системи, що поєднує необхідність та моральну відповідальність держави перед суспільством і кредиторами. Осмислення боргу пройшло еволюцію – від негативного ставлення класиків до сучасного розуміння і активного застосування боргу як інструменту стабілізації економіки. Для України в умовах війни державний борг виконує компенсаторну і стабілізаційну функцію, але загрожує довгостроковою залежністю. Тому ефективне управління боргом і підготовка до подальших

переговорів про реструктуризацію, є ключовим шляхом полегшення боргових ризиків та збереження фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Keynes, J.M. (1936). The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan.
2. RRR4U Consortium. Thoughts on Ukraine Debt Relief. – 2024. – PDF. – Available at: <https://rrr4u.org/en/analytics/thoughts-on-ukraine-debt-relief-challenges-and-opportunities/>
3. Smith A. An Inquiry the Nature and Causes of the Wealth of Nations / Smith A. – acsees mode: <http://www.econlib.org/library/Smith/smWN22.html>
4. Дерев'янська І. Боргова безпека України: сучасний стан, проблеми та... [Електронний ресурс] / І. Дерв'янська. – Кременчук : [б.в], 2023. – Режим доступу: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9831/Дерев%27янська%20I..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Державний борг України [Електронний ресурс] / Міністерство Фінансів України. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 20.11.2025)
6. Макконел К. Економікс: принципи, проблеми і політика / К. Макконел, С. Брю. К. : Інфра, 2003. 502 ст.
7. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2024-2026 роки [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Київ: Мінфін, 2023. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS_2024-26_EN_v30102023.pdf
8. Словник української мови: в 11 т. – К.: Наук. думка, 1970-1980. – Т. 1. – С. 237

Касаткіна Ю.В.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка БП «Економіка», 2 курс

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну в 2022 році демографічна криза, яка на той момент вже становила серйозну проблему для країни, набрала небачених обертів. Актуальність теми обумовлена необхідністю окреслення основних проблем, спричинених скороченням чисельності населення в умовах війни, а також пошуку шляхів для їхнього вирішення. Саме людський капітал є основою та запорукою сталого економічного розвитку, тож вповільнення невинного спаду його рівня – безальтернативна умова подолання економічного занепаду України в умовах війни.

Повоєнна демографічна криза в Україні характеризується значним зниженням чисельності населення, що є наслідком як безпосередніх втрат, спричинених військовими діями, так і опосередкованих факторів, таких як масова еміграція й внутрішня міграція та низька народжуваність. Скорочення чисельності населення безпосередньо впливає на рівень споживчого попиту, що є ключовим драйвером економічного зростання. Зменшення кількості домогосподарств та їх доходів в умовах демографічної кризи призводить до зниження витрат на товари й послуги. Це, в свою чергу, негативно впливає на виробничу діяльність підприємств, зменшуючи їхні прибутки та обмежуючи можливості для інвестицій [1, с. 89].

На даний момент дізнатися точну кількість осіб, що проживає на території України, вкрай складно через активні воєнні дії, проте експерти-демографи висувають оцінки, що свідчать про вельми невтішну демографічну ситуацію. Цитуючи виступ Елли Лібанової, директорки Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, на Експертному форумі «Психічне здоров'я нації, реабілітація військових і цивільних під час війни» 25 лютого 2025 року, «...Якби тренди, які ми спостерігали в Україні впродовж 1991-